

ISSN-0207-4710

GÖYƏRÇİN

7-8

2020

YERİYƏN AĞAC

«Göyərçin»in kitabxanası «Göyərçin»in kitabxanası «Göyərçin»in kitabxanası «Göyərçin»in kitabxanası

Tərcümə edən:

Rafiq Yusifoğlu

Rəssamlar:

*İlqar Tofiqoğlu
Kübra Əkbərova*

Əziz balalar, yəqin ki, siz bizim "Göyərçin" in kitabxanası seriyasından olan kitablarımızı xatırlayırsınız. "Yeriyən ağac" adlı bu yeni kitabımızda dünya xalqlarının nağılları toplanıb. Onları oxuyub nəticə çıxarmağa çalışın.

№ 7-8 (685-686)

Redaksiyanın ünvanı:

Bakı- AZ1073,
Mətbuat prospekti,
529- cu məhəllə,
Telefon: 539 08 53Çapa imzalanıb: 18.05.20
Sifariş : 1229
Tiraj: 600
Kağız formatı: 60\90\1\8
Çap vərəqi: 2,5
Hesab-nəşr vərəqi: 3,93**YERİYYƏN
AĞAC**F. Köçərli adına
Respublika Uşaq
KITABXANASI
INV. №«Göyərçin» in kitabxanası
Bakı - 2020

HİYLƏGƏR OĞLAN VƏ İLAN

(Bolqar nağılı)

Qədim zamanlarda çox əcaib, nəhəng və yöndəmsiz qanadlı ilanlar var idi. Onlar dağlardakı mağaralarda yaşayırdılar. Qanadlarını və quyruqlarını tərpedəndə adama elə gəlirdi ki, günəş şəfəq saçır. Ancaq bu ilanlar qanad açıb uçanda gözə görünməz olurdular.

Elə bir zaman gəldi ki, dünyanın üzünü su aldı. Uçmaqdan qanadları yorulan ilanlar suya düşən kimi boğulub öldülər. Ona görə ki, yaxşı uçsalar da, qətiyyənlə üzə bilmirdilər. İlanların hamısı öldü. Yer üzündə bircə dənə eybəcər ilan salamat qaldı. Ona görə ki, sel gələndə o, uçub ən uca zirvəyə qona bilmişdi. Su çəkilib gedəndən sonra həmin ilan sürünə-sürünə aşağı endi və bir mağara tapıb orada yaşamağa başladı. Bir dəfə onun qarşısına bir oğlan çıxdı. Bu oğlanın adı Hiyləgər Petr idi.

İlan oğlandan soruşdu:

- Ey, cavan oğlan, sən pəhləvansan?
–Bəli, pəhləvanam.
–Sənin gücün nədədir?
–Mən ovcumda daşı sıxanda ondan su süzülür.
–İnanmıram, – ilan kinayə ilə dedi.
Oğlan bic-bic güldü:
–İnanmırsan, gəl gücümüzü sınayaq.
Əvvəlcə daşı sən sıx, sonra mən sıxaram.
İlan yerdən bir qaya parçasını götürüb quyruğunun arasında sıxdı. Daş ovum-ovum ovulsa da, ondan bir damcı da su çıxmırdı.
Növbə Hiyləgər Petrə çatdı. O, yerə eyilsə də, daş götürmədi, gizləncə cibindəki hələ yaxşı bərkiməmiş təzə pendir parçasını götürüb sıxdı. Ondən su süzülüyünü görə ilan heyrətə gəldi. Təəccüblə Hiyləgər Petrə dedi:
–Hə, doğrudan da, sən məndən güclü imişsən. Mənə də elə sənin kimi güclü bir adam lazımdı. Gəl dost, qardaş olaq.

Hiyləgər oğlan razılaşdı. Onlar birlikdə yol getməyə başladılar. Az getdilər, üz getdilər, dərə-təpə, düz getdilər, axırda gəlib bir üzümlüyə çıxdılar. Gördülər ki, üzümlükdə üstü gilasa dolu hündür bir ağac var. Onlar bərk acmışdılar. İlan ağaca dırmaşıb acgözlüklə gilasa yeməyə başladı. Oğlan nə qədər çalışdısa, əli hündür budaqların heç birinə çatmadı. Nə eləyəcəyini fikirləşəndə ilan bir budağın üstünə çıxdı. Ağırığa tap gətirməyən budaq aşağı əyilən kimi oğlan onun ucundan tutub gilasa yeməyə başladı. Elə bir az yemişdi ki, ilan yerini dəyişib başqa bir budağın üstünə süründü. Ağırılıq altından çıxan budaq qəflətən göyə qalxdı. Onun ucundan yapışan oğlanı da sürətlə özünə ilə qaldırdı. Budaq sapand daşı kimi oğlanı uzağa, kolluqda mürgüləyən bir dovşanın üstünə tulladı. Dovşan qorxudan durub qaçdı.

Bunu görə ilan təəccübləndi və soruşdu:

–Dostum, sənə nə oldu?

Oğlan özünü sındırmadı. Dedi ki, budaqda gilasa yeyəndə uzaqda bir dovşan gördüm. Tez onun üstünə tullandım ki, tutum, bişirib yeyək. Ancaq dovşan qaçdı.

İlan bir az da təəccübləndi, nigaranlığı bir az da artdı. Onlar birlikdə yollarına davam elədilər. Az getdilər, üz getdilər, dərə-təpə, düz getdilər, axırda gəlib bir qalın meşəyə çıxdılar. Meşədə hər cür heyvan, quş var idi. Ancaq onları tutmaq o qədər də asan deyildi. Bərk acan ilan oğlana dedi ki, gəl meşənin ətrafına hündür bir hasar çəkək ki, heyvanlar çıxıb qaça bilməsinlər. Sonra rahatca onları tutub bişirək və yeyək.

Oğlan razılaşdı. Onlar birlikdə işə başladılar. İlan yekə-yekə daşları yerdən götürüb üst-üstə qoyur, oğlan isə dəlmə-deşikləri palçıqla suvayırdı. Beləliklə onlar meşəni tamamilə hasarladılar. İlan asanlıqla heyvanları bir-bir ovlayır, öldürüb üst-üstə qalayır ki, sonra bişirib yavaş-yavaş yesin. Bunu görə oğlan qorxuya düşdü. Hiss elədi ki, hiylə işlətməsə, vəziyyəti çətin olacaq. Ona görə iki balaca quş tutdu. Onları ilana göstərərək dedi:

–Qaçanları tutmağa nə var, oğulsan uçanları tut!

İlan böyük bir tonqal qalayıb ovladığı heyvanları bişirdi və böyük acgözlüklə yeməyə başladı. Oğlan özünü elə göstərməyə çalışdı ki, guya ilandan daha çox yeməyi bacarır. O, əlini uzadıb yekə et tikələrini götürür, ağzını marçıldadır, ilanın başı qarışan kimi onları hasardan kənara tullayırdı.

Axşam düşdü. İlan oğlana dedi ki, gəl gedək mənə yuvamda gecələyək.

Onlar yola düzəldilər. Birlikdə yuvaya girəndə burada ilanla birlikdə yaşayan küpəgirən qarı ilan dilində dostundan soruşdu:

- Bu kimdi belə özünlə gətirmisən?

- Mənim qardaşlığımı.

- Bu necə canlıdı, başa düşə bilmirəm. O kimdi ki, sən onunla dostluq eləyirsən?

- Onun boyca kiçikliyinə, cüssəcə zəifliyinə baxma, məndən qat-qat güclü və hiyləgərdir.

- Niyə fürsət tapıb onu öldürürsən ki, canın qurtarsın?

- Mən onu necə öldürüm axı?!

- Gecə yuxuya gedəndə sən böyük çəkici götürüb onun başına vur!

Hiyləgər Petrin bəxti onda gətirdi ki, ilan dilini bilirdi. Ona görə də vəziyyətin çox ciddi və qorxulu olduğunu başa düşdü. Çox bərk qorxdu. Bütün bədənini titrədi. Ancaq özünü elə apardı ki, guya heç nədən xəbəri yoxdu.

Onlar çırağı söndürüb yatağa uzandılar. Qaranlıqda oğlan bir daşı götürüb öz yorğanının altına qoydu, özü isə qaçıb bir kənardə gizləndi.

Gecənin yarısında ilan yerindən qalxdı. Sakitcə yüz pudluq çəkici - guppulu götürüb oğlanın başına-başına vurmağa başladı. İlanın baş bilib vurduğu qaya parçasından qığılcımlar sıçrayırdı.

Nəhayət, ilan yoruldu. Öz-özünə düşündü ki, yəqin oğlan xıncım-xıncım olub öldü.

Yorğun olduğuna görə ilanı yuxu tutdu. O, vahimə içində hiyləgər Petrin səsinə oyandı. Petr heç nə olmayıbmiş kimi səsiylə bir qışqırdı:

- Sabahın xeyir, qardaş!

İlanın matı-qutu qurumuşdu. Handan-hana kəkələyə-kəkələyə dedi:

- Bu qədər ağır zərbədən sonra necə oldu ki, sən salamat qala bildin?

Hiyləgər oğlan özünü bilməməzliyə vurdu:

- Deməli sən məni çəkiclə döyürmüşsən? Mən isə elə bilmisəm ki, məni ağcaqanad, cücümücü dişləyir. Yox, qardaş, özünü havayı yerə əziyyətə salma! Sən məni heç zaman öldürə bilməzsən. Ona görə ki, mən bədənimi bərkidib tunca döndərmisəm. Oxbatmaz dərim məni zireh kimi zərbələrdən qoruyur.

- Bunu necə eləmişən axı?!

- Necə olacaq, qaynar qazanın içinə girib, bədənimi bişirmişəm, dərimi zirehləmişəm.

İlan yazıq-yazıq fısıldayıb ona yalvardı:

- Nə olar, kömək elə mən də bədənimi tunca döndərim. Axı biz qardaş!q!

- Kömək eləməyinə eləyərim. Ancaq bilmirəm sən o qədər istiliyə tab gətirə biləcəksənmi?

- Tab gətirərəm, gətirərəm. Hər bir əzaba dözərəm. Təki sən mənim də bədənimi möhkəmləndir, zirehlə!

Oğlan çox ciddi şəkildə dedi:

- Əgər fikrin qətidirsə, küpəgirən, sehrbaz qarına tapşır ki, böyük bir çəllək su gətirib onu ocağın üstünə qoysun. Sən özün isə gir o çəlləyin içinə. Su yavaş-yavaş qızdıqca, sən bədənini möhkəmlənməyə başlayacaq. Ancaq gərək canını dişinə tutub bütün ağırlara, göynəmələrə dözsən!

İlanın əmri ilə sehrbaz qarı yekə bir çəllək su gətirib onun altında gur bir tonqal qaladı. Oğlanın əmri ilə ilan çəlləyin içinə girdi. Oğlan o dəqiqə qapağı bağladı. Dedi ki, bədəninin zirehlənməyini istəyirsənsə, qətiyyətlə bu qapağı açmaq olmaz. Gərək istiyə mərdliklə dözməyi bacarasan.

Əvvəl hər şey yaxşı idi. Su qaynara düşəndən sonra isə ilan qışqırmağa, yalvarmağa başladı:

- Oy, yandım, oy öldüm! Mənə kömək eləyin!

Oğlan bic-bic gülüb qışqırdı:

- Döz, döz, qardaşım, yoxsa bədənini lazımı səviyyədə möhkəmləndirə bilməyəcəksən.

Sonra oğlan sehrbaz qarına bərk-bərk tapşırırdı ki, ilan nə qədər qışqırıb yalvarsa da, çəlləyin qapağını açma, ocağı sönməyə qoyma! Ancaq gecə, ilanın səsi tamam kəsildə, ay hər tərəfə nur saçanda qapağı açıb ilanı çölə buraxa bilərsən.

Oğlan bu tapşırıqları verəndən sonra çıxıb getdi. Gecəyarısı küpəgirən qarı çəlləyin qapağını açdı. Gördü ki, ilan çəlləyin içində bişirib ölüb.

Beləliklə də, yer üzündən əcaib ilanların kökü birdəfəlik kəsildi.

YERİYƏN AĞAC

Sakit okean adaları xalq nağıllarından

Bir oğlan Onqar kəndinin yaxınlığındakı sahilə oynayırdı. Birdən o gördü ki, nəhəng bir ağac kəndə sarı irəliləyir. Bu çox heyrətamiz və vahiməli bir mənzərə idi. Oğlan qorxudan qışqırdı və kəndə sarı qaçmağa başladı.

Səs-küyə kəndin kişiləri yığıldılar. Oğlanı dinləyəndən sonra qərara gəldilər ki, nə qədər ki, yeriyan ağac kəndə gəlib evləri uçurmayıb, onu kəsib-doğramaq lazımdır.

Onlar qonşu kəndin adamlarını da köməyə çağırdılar. Əllərinə daşdan düzəldilmiş baltalar götürən kişilər birlikdə getdilər ki, ağacın zoğlarını kəsinlər. Onlar üç gün, üç gecə çalışdılar, əlləşdilər, ancaq istədiklərinə nail ola bilmədilər. Ağac yeriya-yeriya lap gəlib kəndə çatdı. Adamlar isə həyəcanla öz işlərini davam etdirirdilər. Nəhayət ki, ağacın gövdəsi silkələndi, hərəkətə gəldi. Nəhəng ağac nəre çəkərək yerə yıxıldı. Səs o qədər güclü idi ki, hamı qorxdı.

Ağac ora-bura yellənəndə üstündəki meyvələrin hamısı yerə töküldü. Dənizə düşən meyvələr dəniz, çaya düşənlər isə çay balığına çevrildilər.

Beləliklə, Onqar kəndi təhlükədən xilas oldu. Ən əsas məsələ isə ondan ibarət idi ki, bu ağacın kəsilməsi nəticəsində dünyanın ilk balıqları yarandı. Əgər o balaca oğlan vaxtında qaçıb xəbər verməsəydi, yer üzündə nə Onqar adlı kənd olar, nə də bu qədər balıq yaranardı.

OĞURLANMIŞ OD

Qabaqlar insanlar çiy yeməklər yeyirdilər. Ona görə ki, tapdıqları qidanı bişirmək üçün odları, ocaqları yox idi.

Bir dəfə Maui adlı oğlan anası Hinadan soruşdu:

-Anacan, biz odu necə əldə edə bilərik?

-Odu yerini ancaq toyuqlar bilir. Ancaq onlardan bunu öyrənmək çox çətindir. Gərək ən kiçik toyuq tutasan ki, sənə od tapmaqda kömək edə. Yoxsa böyük toyuqlar öz xoşu ilə sənə heç vaxt od verməzlər.

Oğlan od dalınca toyuqlar yaşayan dağa getdi. Ancaq buradakı toyuqlar çox böyük idi. Oğlan onları tutub od almaq istəyəndə toyuqlar qaçırdılar. Maui nə qədər çalışdısa, məqsədinə nail ola bilmədi.

Nəhayət, oğlan balaca bir toyuğa rast gəldi, cəld onu tutdu. Toyuq oğlana yalvardı ki, məni burax, əvəzində nə istəsən verərəm.

Oğlana da elə bu lazım idi. Toyuq ona bir ağac göstərib dedi ki, onun budağını suya sürtsən, alov çıxacaq.

Oğlan toyuğu buraxdı. Onun dediyi kimi elədi. Ancaq od alınmadı ki, alınmadı. Maui bildi ki, hiyləgər toyuq onu aldadıb. Yenidən geriye gəlib həmin kiçik toyuğu tutdu. Toyuq çar-naçar oğlana odu necə əldə etməyi öyrətdi. Od yandırmağa nail olan gənc onu aldatdığı üçün toyuğun pipiyini yandırdı. Elə buna görə də o vaxtdan bütün toyuqların pipiyi qırmızıdır. İnsanlar isə oda sahib olub onun vasitəsi ilə dadlı-dadlı yeməklər bişirirlər.

ROZİNA

İtalyan nağılı

Kasıb bir kişinin arvadı dünyasını dəyişəndən sonra Rozina adlı qəşəng, balaca bir qızını həyat yoldaşına yadigar qoyub getdi. Kişi səhərdən axşama kimi işlədiyinə görə körpəyə baxan yox idi. Çarəsiz qalan həmin adam qərara aldı ki, evlənsin. Belə də etdi. İkinci həyat yoldaşından da bir qızı oldu, onun adını isə Assuanta qoydular. Qızlar bir yerdə böyüdülər, bir yerdə məktəbə getdilər. Assuanta həmişə məktəbdən evə acıqlı qayıdırdı.

Bir dəfə o, anasına dedi ki, daha ögey bacısı Rozina ilə birlikdə məktəbə getmək istəmir. Ona görə ki, hamı onu tərifiylir, mənə isə məhəl də qoyan yoxdu.

Anasının öz qızına ürəyi yandı. Soruşdu ki, bəs mən sənə kədərini, dərdini necə azalda bilərəm?

Assuanta dedi:

-Bundan asan nə var ki. Rozinanı inək otarmağa göndər. Üstəlik ona tapşır ki, hər gün evdə yemək üçün inəklərə ot da biçib gətirsin.

Ana qızının xətrinə razılaşdı. Rozinanı çağıraraq dedi:

-Sən bir də Assuanta ilə məktəbə getməyəcəksən. Hər gün inəkləri aparıb otarmalı, evə qayıdanda isə onlar üçün ot biçib gətirməli, üstəlik evdən apardığın yunu əyirib ondan yumaq düzəltməlisən.

Rozina acıqlı ögey anasının sözündən çıxıb bilmədi. Səhəri gün inəkləri qabağına qatıb otlağa apardı. Öz-özünə oxumağa başladı:

Gözəl, qəşəng inəklərim,
Mən harda otlaq arayım?
Hələ ot biçmək bir yana,
Mən necə yumaq sarıyım?

Birdən ən qoca inək Rozinaya yaxın gəlib onun başa düşəcəyi bir dildə dedi:

-Darıxma, Rozina, biz sənə kömək eləyərək.

Axşam evə qayıdanda inəklər tox idilər. Rozina onlar üçün ot da biçib gətirmişdi, üstəlik yunu əyirib ondan yumaq da hazırlamışdı.

Bunu gören Assuanta hirsindən az qalırdı ki, partlasın. O, anasına dedi ki, sabah da Rozinanı inək otarmağa göndər, üstəlik bir şələ yox, iki şələ ot gətirməyi, bir yumaq yox, iki yumaq hazırlamağı tapşır.

Bu dəfə də Rozina otlağa çatan kimi oxumağa başladı:

İnəklərim, mənə kömək eləyin,
Belə getmə, yaşayacağam çöllərdə.
Ot da biçin, yun da tapıb əyirin.
Qoymayın ki, yaxam qalsın əllərdə.

Elə Rozina mahnısını təzə oxuyub qurtarmışdı ki, istədiyi hər şey hazır oldu.

Evə qayıdanda Assuanta hirsilə Rozinadan soruşdu:

-Sən bir gündə bu qədər işi necə görürsən?

-Mənə ağıllı, xeyirxah inəklərim kömək edirlər.

Bunu eşidən Assuanta anasının yanına qaçıb dedi:

-Ana, qoy bu dəfə Rozina qalib ev işləri görsün, inəkləri isə mən özüm otarmağa aparacağam.

Səhər açılan kimi Assuanta inəkləri çubuqlaya-çubuqlaya otlağa apardı. Əyirilmiş ipi onların buynuzuna keçirdi ki, sarıyıb yumaq eləsində. Hirsli inəklər onun bir əmrini də yerinə yetirmədilər.

Bu dəfə acıqlı Assuanta anasına dedi ki, Rozinanı göndər, gedib qonşu bostandan çoxlu turp çıxarıb gətirsin.

Rozina təəccübləndi:

-Nə danışırsınız, siz mənə oğurluğa göndərirsiniz? Heç vaxt, heç vaxt bu işi görmərəm.

Ana-bala əl çəkmədilər. Onlar Rozinanı qonşu bostana getməyə məcbur elədilər. Qaranlıqda çəpəri keçən Rozinanın əlinə turpun yarpağı yox, köstəbəyin quyruğu keçdi. Dartdı, dartdı, zavallını yuvasından çıxardı. Onun turp yox, köstəbək olduğunu görüb üzr istədi. Balaca köstəbək balalarını sığalladı, onlara xoş sözlər söylədi. Qızın nəvazişi köstəbək ailəsinin çox xoşuna gəldi.

-Oy, sən necə mehriban qız imişsən! Biz sənə hər işdə kömək eləyəcəyik!

Rozina evə çox sevinə-sevinə qayıtdı. Gecənin qaranlığında elə bil ki, qızın sifəti, bədəni nur saçdı. Onu görüb təəccüblənən analığına və bacısına başına gələn əhvalatları danışdı. Dedi ki, mənə işıqlı yere göndərməyin, yoxsa mən ilana çevriləcəm...

O gündən Rozina evdən gecələr çıxıb gəzməyə, nəğmə oxumağa başladı. Onun səsinə eşidən şahzadə gəlib qızı gördü və bir könlükdən min könlüə ona aşiq oldu. Rozina başına gələnləri oğlana danışdı. Şahzadə isə qızdan əl çəkmədi, onunla evlənmək istədiyini bildirdi.

Ögey ana şahzadəyə dedi ki, sizi xəbərdar edirəm. Rozinanın üzünə günəş şüası düşən kimi o, ilana çevriləcək.

Şahzadə söze baxmadı. Əmr etdi ki, içinə günəş şüası düşməyən bir kareta düzəlsinlər. Qızı onun içinə qoyub saraya aparsınlar.

Rozina qaranlıq karetanın içində əyləşmişdi. Xidmətçi onun gözəlliyinə baxıb heyran qalmışdı. Ancaq deyilənlərin doğruluğuna inanmırdı. Ona görə də günün günorta çağı karetanın pərdəsini açdı. Günəş şüası qızın başına düşən kimi o, ilana çevrildi və sıvıltı ilə karetdən düşüb, meşənin dərinliyinə sürüdü.

Şahzadə karetanın qapısını açanda Rozinanı orada görmədi. O, çox kədərləndi, ah çəkdi...

Sarayın iri mətbəxində isə böyük həvəslə toy şənliyi üçün yemək hazırlayırdılar. Qulluqçular eşitdilər ki, bəs təzə gəlin yoxa çıxıb. Qulluqçulardan biri meşədən gətirilən odunu sobaya atarkən gördü ki, bu odun yox, ilandır. Alovun içində ilan elə yanırdı ki, hər tərəf işıqlanmışdı. Birdən odun içindən kimsə kənara tullandı. Aşpaz gördü ki, bu ilan yox, bir dünya gözəlidir. O, bərkdən qışqırdı:

-Bura gəlin! Bura gəlin!

Sarayda adam qalmadı. Hamı qaçıb mətbəxə gəldi. Şahzadə öz Rozinasını tanıdı və onu bağrına basdı.

Toy şənliyi başlandı. Elə bir şənlik ki, bu vaxtacan heç kəs belə toy görməmişdi. Rozina xoşbəxt yaşamağa başladı. Bundan sonra onu heç kəs incitmədi, heç kəs bu mehriban qızın xətrinə dəymədi...

UŞAQLAR VƏ AZMAN

(Okeaniya nağılı)

Biri var idi, biri yox idi. Matan Tiu adlı bir oğlan, Matan Kuar adlı isə bir qız var idi.

Bir dəfə onların valideynləri həmişə olduğu kimi bir yerə toplaşanda uşaqlarına dedilər:

-Biz evdə olmayanda arxa qapını açmaq heç aqlınıza da gəlməsin!

Elə ki valideynləri çıxıb getdilər, oğlan öz bacısından xahiş elədi:

-Bacıcan, gəl arxa qapını açaq. Görək orda nə var ki, valideynlərimiz oranı açmağı bizə məsləhət görmürlər.

Bacı razılaşdı. Onlar arxa qapını açdılar. Gördülər ki, burada gözəl bir bağ var. Oğlan heyretlə dilləndi:

-Oy, bacıcan, gör burda nə qədər banan, nə qədər şəkər qamışı var!

Onlar xeyli banan dərdilər, şəkər qamışı qopardılar. Sonra birlikdə bağın ortasına gedib bir ağacın kölgəsində əyləşdilər. Bir-bir bananları soyub iştahla, doyunca yedilər.

Elə bu vaxt uşaqların atası ilə anası səmada uçurdular. Həssas ana təhlükə hiss edib həyəcanlandı. Uşaqların atasına dedi:

-Mən hiss eləyirəm ki, aşağıda nə isə olub. Gör mənim baş barmağım həyəcandan necə titrəyir?!

Ata onun həyəcanına haqq verdi. Dedi ki, gəl sən yerə en, bax gör balalarımızın başına bir iş gəlməyib ki?!

Ana razılaşdı. O, cəld aşağı endi. Evin arxa qapısının açıq olduğunu görüb bərk həyəcanlandı.

Qapıdan sürətlə çıxıb uşaqlarına sarı qaçmağa başladı. Analarının bərk hirsələndiyini gören Matan Tiu və Matan Kuar qaçıb gizlənməyə çalışdılar.

Onlar qaçdılar, qaçdılar, bağın dərinliyində bir azmana rast gəldilər. Gördülər ki, onun əlində böyük bir süpürgə var. Azman uşaqlara baxıb öz-özünə dedi:

-Yolumuz təmiz olsun deyə qarşımızdakı zir-zibili süpürməliyik!

Uşaqlar sakitcə yerə əyləşdilər və analarının səsinə eşitdilər:

-Matan Tiu və Matan Kuar bağdan çıxıb qaçdılar. İndi onlar burdadılar.

Azman hirsli-hirsli dedi:

-Mən gedib bütün bu olanları Ture Kaye Fona Rua deyəcəm.

Bu yolu on azman qoruyurdu. Onların doqquzu da yoldan çəkilib uşaqları evə buraxmaq istədilər. Ancaq Ture Kaye Fona Rua adlı onuncu, iki başlı azman uşaqlara yol vermək bir yana, hətta onları yemək istədi.

O, əmr elədi ki, uşaqları evə gətirsinlər. Sonra bacı ilə qardaşa əmr etdi:

-Tez olun mənim saçlarımı darayın!

O, başının birini oğlanın, o birini isə qızın dizinin üstünə qoydu.

Oğlan azmanın saçlarını daraya-daraya deyirdi:

-Yat, yat, tez ol yat!

İkibaşlı azman yuxuya getdi. Uşaqlar yavaşca onun başlarını dizlərinin üstündən götürüb, əl-qolunu möhkəmcə bağladılar. Sonra onlar qaçıb dənizin sahilinə gəldilər.

Gördülər ki, burda bir qayıq var. Onlar dörd yüngül, pıtırılı, iki ağır

çaylaq daşı götürüb qayığın içinə qoydular. Sonra qayığı

itələyib suya saldılar. Onun içinə minib üzməyə baş-

ladılar. Onlar növbə ilə avar çəkдилər. Üzdülər, üzdülər.

Birdən qız uzaqda nəse qeyri-adi bir şey gördü. O,

qardaşına dedi:

-Bir günəş çıxan tərəfə bax! Görəsən o nədir elə?

Balaca-balaca ləkələri görürsən? Bəlkə bu milçək sürüsüdür?

Onlar diqqətlə baxdılar. Gördülər ki, bu milçək sürüsü

yox, açıqla yanından qaçan uşaqların dalınca qaçan

həmin ikibaşlı azmandır.

Qayığa çatmaq üçün azmana xeyli vaxt lazım oldu.

Uçdu, uçdu və nəhayət, uşaqların mindiyi qayığın içinə

düşdü. Qayıq silkələndi. Qız bərk qorxdı. Oğlan isə

özünü o yerə qoymadı. Heç nə olmayıbmiş kimi az-

mana dedi:

-Əyləş, möhtərəm cənab, rahatca dincəl! Həm də mənim nə iş gördüyümə tamaşa elə!

Sonra o, yüngül daşları götürüb əllərinə və qollarına bağ-

ladı. Böyük əminliklə, heç nə olmayıbmiş kimi özünü suya atdı,

rahatca üzdü.

İkibaşlı azman oğlanın hərəkətlərinə baxıb şən-şən güldü.

Oğlan isə heç nə olmayıbmiş kimi yenidən qayığa mindi.

Azman üzünü oğlana tutub dedi:

-Oyuncaqlarını ver, mən də əl-qoluma bağlayıb

suda üzüm.

Oğlan dedi:

-Yaxşı, bu saat verərəm! Mən sənə kömək

eləyərəm! Sən sakitcə dayan, mən bu oyun-

caqları sənə ayağına bağlayım.

Azman razılaşdı. Oğlan ağır daşları onun

ayaqlarına bağladı. Hər şey hazır olandan sonra

ikibaşlı azman sevinə-sevinə özünü suya atdı. Ağır

daşlar dartıb onu dənizin dibinə apardı.

Bacı-qardaş isə qayıqla üzüb sahile çıxdılar və

sevinə-sevinə evlərinə qayıtdılar.

SƏHƏRİSİ GÜNÜ AXTARAN İNSANLAR

(Braziliya nağılı)

Bir kişi öz işlərini görmək üçün səyahətə çıxdı. Onun gedəcəyi yer o qədər də yaxın deyildi. O, az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi və qəflətən hava qaralmağa başladı. Ətrafa göz gəzdirəndə yolun kənarında işığı yanan bir ev gördü. Yavaş-yavaş binaya yaxınlaşıb qapını döydü və ev sahiblərindən gecələmək üçün yer istədi. Onu pis qarşıladılar, yemək verdilər, əzizlədilər. Şam yeməyi qurtaran kimi bütün ailə bir yerə topladı. Hiss olunurdu ki, onlar harasa getməyə hazırlanırlar. Bunu gören qonaq soruşdu:

-Gecənin bu vaxtı siz hara getməyə hazırlanırsınız?

Ona belə cavab verdilər:

-Biz səhəri günü axtarmağa gedirik.

Qonaq çox təəccübləndi və deməyə bir söz tapmadı. Hamının gözü ev sahibinə dikilmişdi.

Nəhayət, hərə əlinə bir boş kisə götürüb evdən çıxdı. Qabaqda ata, onun da-lınca ana, lap arxada isə uşaqlar gedirdilər.

Bir neçə dəqiqənin içində ev tamam boşaldı. Tək qalan qonaq düşündü, düşündü və birdən o da evdən çıxıb gedənlərin arxasınca qaçmağa başladı. Dan yeri qızarılanda ailə üzvləri kislələrin ağzını açdılar, bir az keçəndən sonra isə bərk-bərk bağladılar. Onlar evə qayıdanda artıq hava işıqlanırdı. Bütün ailə üzvləri həyəətə çatanda kislələrin ağzını açıb onu silkələdilər.

Bunu gören qonaq öz marağını gizləyə bilmədi. Onlara yaxınlaşıb soruşdu ki, kislələrdə gətirib həyəətə boşaltdığınız nədir?

-Biz səhəri gətirmişik. – Onlar belə cavab verdilər. –Axı axşam evdən çıxanda biz sənə səhər, günəşli gün axtarmağa getdiyimizi demişdik.

Qonaq mənalı-mənalı başını buladı və onlardan ayrılıb yoluna davam elədi. Geri qayıdanda o, yenə gecələdiyi evə qayıtdı və onlara bir xoruz hədiyyə elədi. Sonra o dedi:

-Bu quşu ona görə hədiyyə eləyirəm ki, hər gecə gedib səhər axtarmaq əziyyətindən xilas olasınız. O, hər dan yeri söküləndə səhəri sizin evinizə gətirəcək. Ancaq siz bu xoruzla hündür bir yerdə gecələməyə yer verin. O,

birinci dəfə oxuyanda biləcəksiniz ki, gün hələ uzaqdadır. İkinci dəfə banlayanda, bilin ki, səhər yaxınlaşır. Üçüncü dəfə oxuyanda isə görəcəksiniz ki, səhər özü sizin qapınıza gəlib. Bu sehrlı quşun adı xoruzdur.

Qonaq xoruzu həyəətə buraxan kimi o, qanadlarını çırpıb oxumağa başladı: «Quq-qulu-qu»!!!

Bütün ailə üzvləri bu əcaib səsi eşidəndə həyəcanlandılar, onların heç biri xoruzla yaxınlaşmağa cürət etmədi.

Ev sahibi qonağın hədiyyəsindən çox razı qaldı və həyat yoldaşına dedi:

-Hə, ay arvad, qonağın canı sağ olsun ki, bizə belə bir hədiyyə verdi. İndən belə gecənin qaranlığında gün axtarmağa getməyəcəyik, onu kislələrə yığıb evə gətirmək əziyyətindən birdəfəlik canımız qurtaracaq.

İşin qaydaya düşdüyünü gören qonaq sağollaşdıb yoluna davam elədi. O, kifayət qədər uzaqlaşandan sonra birdən ev sahibəsinin yadına nəsə düşdü. Xanım ərindən soruşdu:

-Ay kişi, biz heç soruşmadıq ki, bu sehrlı quşu nə ilə yemləyək?

Sözü eşidən kimi kişi qonağın dalınca qaçmağa başladı. Ona yaxınlaşanda qışqırdı:

-Ey, əziz qonaq, bir ayaq saxla. Sən heç demədin ki, bu xoruz nə yeyir, nə yemir?

Yolçu gülə-gülə dedi:

-Narahat olmayın, o hər şey yeyir.

Ev sahibi daha heç nə soruşmağa lüzum görməyib geriye – evə qaçdı. Həyəətə çatan kimi qışqırdı:

-Oy, ay arvad, heç bilirsən başımıza nə gəlib? Allah özü bizə kömək olsun! Qonaq dedi ki, bu quş hər şey yeyir. Bəs biz neyləyək? O, ac qalsa basıb hamımızı yeyəcək!

Ev sahibəsi də bərk həyəcanlandı və dedi:

-Ay kişi, gəl bu bizi yeməmiş biz onu öldürüb canımızı qurtaraq.

Bütün ailə üzvləri əllərinə taxta parçaları götürüb yazıq xoruzun üstünə cumdular.

O gündən sonra yenə həmin ailə üzvləri gecəyarısı evdən çıxıb sabahkı günü axtarmaq, onu kisəyə doldurub evə gətirmək işini davam etdirdilər.

Soruşursunuz ki, bəs o xoruz necə oldu? O uçub uzaq bir kəndə getdi və hər gecəyarısı öz sehrlı nəğməsi ilə səhəri kəndə, bütün dünyaya qonaq çağırırdı.

TÜLKÜ KAFTARKOSU NECƏ ALDATDI?

(Soto nağılı)

Bir dəfə Tülkü Kaftarkosa dedi:

-Gedək, sənə elə yer göstərim ki, doyunca yeyə bilək.

Kaftarkos sevindi və onlar birlikdə yola düşdülər. Tülkü onu mal-qara saxlanılan bir tövləyə gətirdi. Ancaq həmişə olduğu kimi, indi də tövlənin qapısı bağlı idi. Onlar ağızları sulana-sulana tövləyə girmək üçün yer axtardılar. Axır ki, bir deşik tapdılar. Ordan güclə içəri girdilər. Onlar heyvanları öldürüb doyunca yedilər.

Tülkü doyan kimi insanlar gəlməmiş çıxıb qaçmağa tələsdi. Yənə həmin deşikdən çətinliklə də olsa çölə çıxıb bildi. Acgöz Kaftarkos isə belə gözəl yerdən çıxmağı ağılına belə gətirmədi. Bir az əsələ verib yənə də yeməyə başladı. O qədər yedi, yedi ki, qarnı şişib dam boyda oldu. Tövləyə girdiyi deşikdən bayıra çıxmaq istədi. Özünü birtəhər içəri girdiyi yerə dürtdü, ancaq bədəninə arxa hissəsi, qarnı deşiyin divarlarına ilişib qaldı. Bu acgöz heyvan nə irəli gedə bildi, nə də arxaya... Səhərə qədər nə qədər çalışdısa, bir şey alınmadı ki, alınmadı.

Səhər açıldı. Heyvanların sahibi gəlib tövlədən inəkləri çıxarmaq istəyəndə bədəninə yarısı çəriddə, yarısı çöldə qalmış Kaftarkosu gördü. Bir ağac götürüb onu döyməyə başladı. Ağrıya tab gətirməyən vəhşi qorxudan elə dartındı ki, dərisi cızıla-cızıla çölə çıxıb bildi və var gücü ilə qaçmağa başladı.

Bütün bədəni ağrıdan sızım-sızım sızıldayan Kaftarkos onu dar ayaqda tək qoyub aradan çıxan Tülkünü axtardı ki, bu hiyləgər heyvanı cəzalandırsın.

Tülkü onu görən kimi özünü yerə yıxıb yalandan ufuldamağa, zarımağa başladı:

-Oy, mənim böyük bacım, sən harda qalmışdın? Heyvanların sahibi məni o qədər kötəklədi ki, qaçıb zorla canımı qurtardım. İndi heç ayaq üstə durub yeriye də bilmirəm. Nə olar, yuvama getmək üçün mənə kömək elə.

Tülkü elə zarıdı ki, Kaftarkosun öz ağırları yadından çıxdı. Hiyləgər Tülkünü belinə mindirib çətinliklə də olsa onu aparmağa başladı. Tülkü isə məzələnmək istədi, dilini dinc qoymayıb oxumağa başladı:

Gör bir bu dünya
Nə günə qalıb?
Xəstə sağlamlı
Belinə alıb...

Aldadıldığını başa düşən Kaftarkos hirsələndi. Tülkünü belindən yerə atıb onun üstünə cumdu. Tülkü cəld tərpendi. Qaçıb bir yuvanın yanına gəldi. Kaftarkos da onun dalınca qaçdı. Birdən nə görsə yaxşıdı? Tülkü yuvanın qapısının ağzında bir küncünə çəkilərək pəncəsi ilə tavanı tutdu. Kaftarkos onu tutmaq istəyəndə Tülkü qışqırdı:

-Oy, mənim ağıllı bacım! Üstümə gəlmə! Əgər pəncəmi buraxsam, yuvamın tavanı uçub üstümü zədələyəcək. Yaxşısı budur mənə kömək elə. Sən tavanı saxla, mən bir dirək tapıb gətirirəm. Onu yuxarı dayaq edək ki, uçub dağılmasın. Sonra birlikdə içəri girərik.

Kaftarkos razılaşdı. Belini yuvanın tavanına dayayıb onu saxlamağa çalışdı. Tülkü isə bir göz qırpımında qaçıb getdi. Kaftarkos səbrlə şələquyruğun yolunu gözləməyə başladı. Tülkünün isə gəlib çıxmaqla işi yox idi.

Sən demə, bu yuva Tülkünün yox, meymunların imiş. Onlar evlərinə qayıdanda Kaftarkosu yuvanın ağzında görüb təəccübləndilər və soruşdular:

-Ey, sən burda neyləyirsən?

-Görmürsünüz, tavanı tutub saxlamışam ki, uçmasın. Tülkü bura dayaq vurmaq üçün dirək dalınca gedib. Bəlkə o dirəklə yuvanı dağılmaqdan xilas edə bildik.

Meymunlar güldülər və dedilər:

-Havayı yerdən özünü zəhmətə salma. Bu yuva bizimdir və onun tavanı çox möhkəmdir, heç vaxt uçmaz.

Aldadıldığını bilən kaftarkos yuvanın tavanından belini çəkib Tülkünü axtarmaq üçün meşəyə getdi. Birdən gördü ki, hiyləgər heyvan bir quyunun yanında dayanıb öz-özünə nəsə danışır. Sən demə, bu quyuda bir arı ailəsinin yuvası var imiş.

Kaftarkos qəflətən özünü Tülkünün üstünə atdı və qışqırdı:

-Hə, axır ki, əlimə keçdin! İndi sənə dərinə boğazından çıxaramam!

Tülkü heç nə olmayıb kimi sakit səslə dedi:

-Mən doğrudan da, axmağın biriyəm. Bağışlanmağa zərrə qədər də olsa haqqım yoxdu. Bu gün bayram olduğunu bilməmişəm. Görmürsən, balaca məxluqlar vızıldaya-vızıldaya necə gözəl mahnı oxuyurlar! Mən də elə onlara qoşulmuşam. Əlimdəki kitabı görürsən? Ona baxıb dua eləyirəm.

Arıların vızıltısını eşidən Kaftarkos Tülkünün növbəti yalanına da inandı:

-Hə, doğrudan da, mahnı oxuyurlar.

Tülkü şirin dilini işə salıb, sözünə davam elədi:

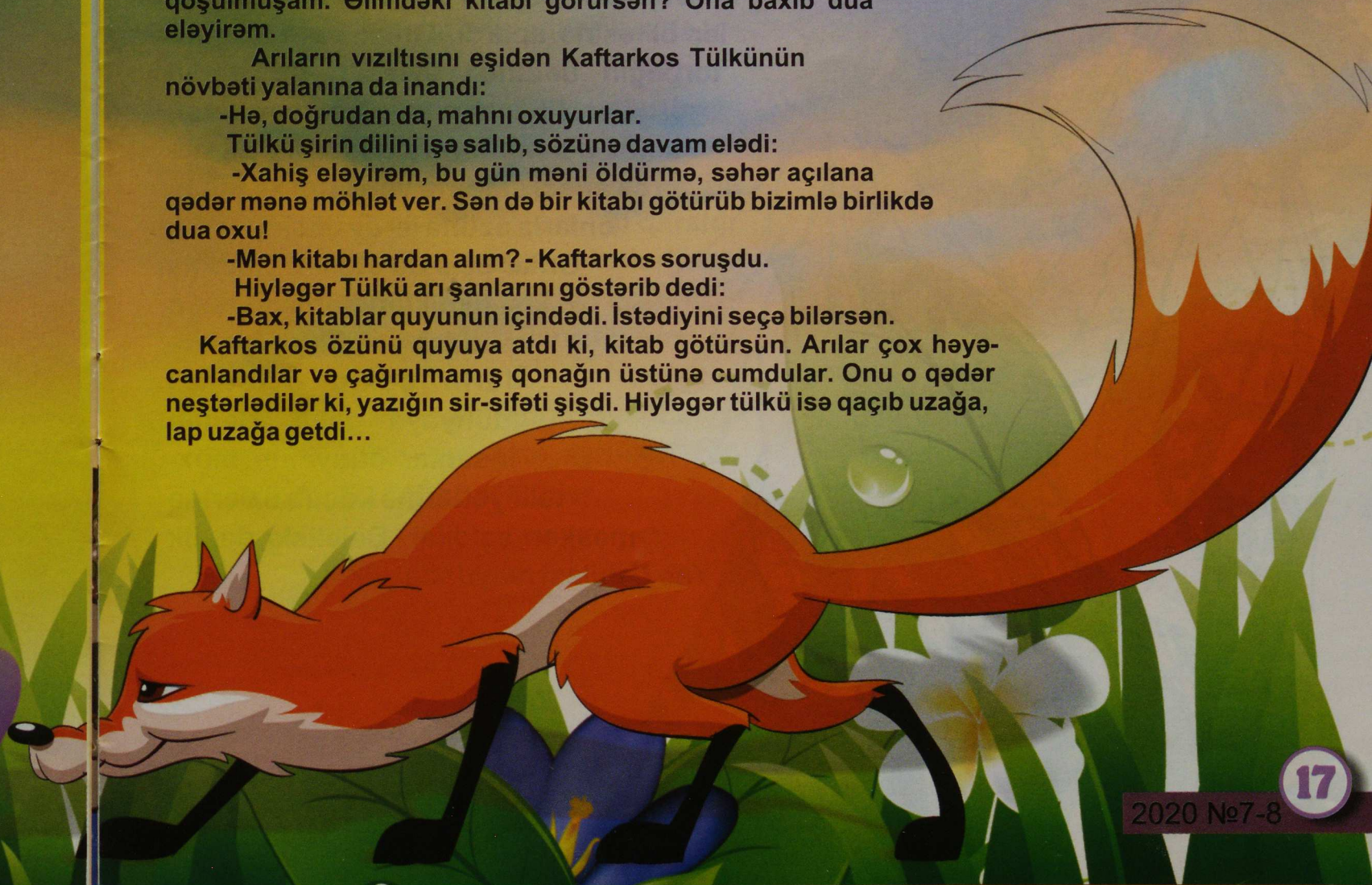
-Xahiş eləyirəm, bu gün məni öldürmə, səhər açılana qədər mənə möhlət ver. Sən də bir kitabı götürüb bizimlə birlikdə dua oxu!

-Mən kitabı hardan alım? - Kaftarkos soruşdu.

Hiyləgər Tülkü arı şanlarını göstərərək dedi:

-Bax, kitablar quyunun içindədi. İstədiyini seçə bilərsən.

Kaftarkos özünü quyuya atdı ki, kitab götürsün. Arılar çox həyəcanlandılar və çağırılmamış qonağın üstünə cumdular. Onu o qədər neştləndilər ki, yazığın sir-sifəti şişdi. Hiyləgər tülkü isə qaçıb uzağa, lap uzağa getdi...

FİL VƏ İLK İNSAN

Yao nağılı (Afrika)

Dünyanın ilk insanı səhrada qəmli-qəmli gəzir, nə edəcəyini bilmirdi. Elə bu zaman onun qarşısına bir fil çıxdı. Filin köməksiz insana rəhmi gəldi. Onu xortumuyla qaldırıb belinə qoydu. Uzun illər o, beləcə insanı gəzdirdi, ona heyvanların yaşadığı meşələri və savannaları, cəngəllikləri göstərdi.

İnsan vəhşi arıların balı və meşə ağaclarının meyvələri ilə qidalanırdı. Bunları ona fil tapıb gətirirdi.

İllər keçdi. Fil insana ovçuluğun sirlərini öyrətdi. Ağıllı, dərrakəli insan tezliklə yer üzünün ən mahir ovçusuna çevrildi.

Bundan sonra fil öz yetişdirməsini fil-lər ölkəsinə apardı. Onlar burada quru torpağın üstündə əyləşən bir qadın gördülər. Fil insanı düz qadının qarşısında belindən yerə düşürdü. Bir neçə ağacı sındırıb yerə atdı ki, insan onlarla özünə ilk ev tiksin.

Onlar belə də etdilər. Qadınla kişi tikdikləri komada uzun müddət yaşadılar və onların çoxlu övladları dünyaya gəldi. Həmin insanlar dünyanın müxtəlif yerlərinə köçüb özlərinə məskən saldılar. Beləliklə də, ilk Yao qəbiləsi meydana gəldi.

NƏYƏ GÖRƏ İNSANLARIN RƏNGLƏRİ FƏRQLİDİR?

Soto nağılı (Afrika)

İnsanların hamısı bir ailə üzvü kimi eyni mağaralarda yaşayanda həyat gözəl idi və hamı özünü xoşbəxt sayırdı.

Bir dəfə necə oldusa insanlar mübahisə etdilər və bu mübahisə davaya çevrildi. Hökmdarın sevimli oğlu öldürüldü.

Bundan xəbər tutan rəhbər hirsləndi, naşükür, bir zaman bir yerdə yaxşı, mehriban yaşayan, indi isə bir-biri ilə yola getməyən adamların hamısını öz mağarasından qovdu.

Mağaradan qovulan insanlar əvvəlcə nə edəcəklərini bilmədilər, sonra isə kim hara istədi, ora da getdi.

Qızmar günəş kölgədə yaşamağa alışan adamları yandırır. Şüaların təsiri ilə onların bəzisinin dərisi bir azca, digərlərinin dərisi isə lap qaraldı. Bəzilərinin rəngi qırmızı, bəzilərininki sarı oldu. Özlərini günəşdən qorumağı bacaranların rəngi isə əvvəlki kimi ağ qaldı.

Beləliklə, müxtəlif rəngli insanlar yarandı və onlar dünyanın ayrı-ayrı yerlərində yaşamağa başladılar.

MÜNDƏRİCAT

HİYLƏGƏR OĞLAN VƏ İLAN.....	4-7
YERİYƏN AĞAC.....	8
OĞURLANMIŞ OD.....	9
ROZİNA.....	10-11
UŞAQLAR VƏ AZMAN.....	12-13
SƏHƏRİSİ GÜNÜ AX TARAN İNSANLAR.....	14-15
TÜLKÜ KAFTARKOSU NECƏ ALDATDI.....	16-17
FİL VƏ İLK İNSAN.....	18
NƏYƏ GÖRƏ İNSANLARIN RƏNGİ FƏRQLİDİR?.....	19

